

ศักยภาพการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของเขตบางเขน

Tourism Potential of Intangible Cultural Heritage

of Bang Khen District, Bangkok, Thailand

อภิศักดิ์ คู่กระสังข์^{1*} และธิดาพรรณ ยิ้มสรวล²

Received: March 17, 2021, Accepted: April 19, 2021, Published: April 30, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) สำรวจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในเขตบางเขน 2) เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน และ 3) นำเสนอศักยภาพการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสำรวจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรม แนวคำถามหลักเพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลของการวิจัย พบว่า 1) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในเขตบางเขน มี 6 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา ศิลปะการแสดง แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล งานช่างฝีมือดั้งเดิม และการเล่นพื้นบ้าน 2) การท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขนเป็นการท่องเที่ยวแบบหนึ่งวันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมมรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรม และ 3) ศักยภาพการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน มี 5 ด้าน ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) ที่พักชุมชน (Accommodation) และกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)

คำสำคัญ: ศักยภาพการท่องเที่ยว มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม บางเขน

Abstract

The aim of this study is to (1) explore the cultural heritage in Bang Khen (2) to develop tourism related to the cultural heritage of Bang Khen District, Bangkok, Thailand (3) to evaluate tourism potential of the Intangible Cultural Heritage Tourism Plan in Bang Khen District. Qualitative research methods are used in this study. The research instrument including the survey of the cultural heritage of the Ministry of Culture and the data

¹ สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

* Corresponding author, e-mail: apisak2012@gmail.com

² แผนกจัดการเนื้อหาและเอกสาร แผนกงานบริหารองค์ความรู้ ด้านพัฒนาหลักสูตร สถาบันผู้นำเครือข่ายจริยโกศลภัณฑ์

analysis is used. The data is analyzed using a content-based analysis method. The results of the research show that 1) Cultural heritage in Bang Khen consists of 6 issues: folk literature and language; performing arts; social practices in rituals, traditions and festivals; knowledge and practices regarding nature and the universe; traditional craftsmanship; and folk play. 2) The tourism of Cultural Heritage Tourism in Bang Khen District is composed of one day trips, and, 3) tourism potential of the Intangible Cultural Heritage Tourism in Bang Khen District can be presented into 5 components as follows: attractions, accessibility, amenities, accommodation, and activities.

Keywords: Tourism potential, intangible cultural heritage, Bang Khen

1. ความสำคัญของปัญหาของการวิจัย

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างมูลค่ารายได้ต่อเศรษฐกิจและสังคมอย่างมหาศาล ได้สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในรูปแบบเงินตรากว่า 2.51 ล้านล้านบาท เป็นรายได้จากการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ 1.64 ล้านบาท และรายได้จากการท่องเที่ยวภายในประเทศ 0.87 ล้านล้านบาท เฉพาะภาคการท่องเที่ยวได้สร้างมูลค่าเพิ่มแก่เศรษฐกิจไทยหรือมีความสำคัญคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 17.7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ(GDP) เกิดประโยชน์ต่อภาคธุรกิจสินค้าและบริการท่องเที่ยว เกิดการจ้างงาน 4.23 ล้านคน สร้างรายได้ภาษีแก่รัฐ ประมาณ 6.42 หมื่นล้านบาท และก่อให้เกิดมูลค่าการลงทุนในประเทศ ประมาณ 9.36 หมื่นล้านบาทส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวภูมิภาคต่าง ๆ มีมูลค่าการพัฒนามากว่า 4.07 แสนล้านบาท (Department of Tourism, 2019).

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เป็นความรู้ การแสดงออก การประพฤติปฏิบัติ หรือทักษะทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชน ยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน (Ministry of Culture, 2011)

ในการศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของเขตบางเขนเป็นการสำรวจค้นหามรดกภูมิปัญญาของเขตบางเขน จากนั้นพัฒนาเป็นเป็นการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแนวคิดที่ทำให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เดิมนั้นอยู่ในลักษณะที่จับต้องไม่ได้ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้รู้จักเป็นอย่างดี จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในเขตบางเขนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจำแนกเป็น 4 พื้นที่ ได้แก่ 1) ในพื้นที่มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร 2) วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร 3) ชุมชนในเขตบางเขนและเขตใกล้เคียง และ 4) หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เขตบางเขน (Sri Ngam, Surasawadee, Suntharotok, Wutipornchai, Buakhao, Kheawmeesuan,

Sanphakdee, Sompuech, Yuang-ngeun, Bunkum, Koograsang, Pungramphan, & Wutthi, 2011)

ดังนั้น ศักยภาพการท่องเที่ยวจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน จึงเป็นการนำมรดกทางวัฒนธรรมของคนในเขตบางเขนมาศึกษาและพัฒนาสู่การจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของนักท่องเที่ยว แล้วประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนี้ เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่การท่องเที่ยว ส่งเสริมการจ้างงาน สร้างรายได้ กระจายแก่ชุมชนท้องถิ่น ช่วยแก้ปัญหาความยากจน เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน อีกทั้งเป็นการสนับสนุนให้คนไทยได้ซึมซับวัฒนธรรมของชาติไทยซึ่งเป็นการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทยให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อสำรวจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในเขตบางเขน
- 2.2 เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน
- 2.3 เพื่อนำเสนอศักยภาพการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน

3. การทบทวนวรรณกรรม และแนวคิด

3.1 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1.1 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการที่ผู้คนเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อเรียนรู้หาประสบการณ์และความบันเทิง โดยนักท่องเที่ยวบางกลุ่มเห็นว่าคนท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมที่แปลกและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ก็สามารถเป็นสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ความรู้และมุมมองทางด้านวัฒนธรรมที่กว้างไกล (Howell, 1989) สิ่งดึงดูดใจสำคัญของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องของความแตกต่างในวิถีชีวิตการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดซึ่งกันและกัน (Pigram, 1993) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการเคลื่อนไหวของผู้คนโดยปัจจัยกระตุ้นทางวัฒนธรรมให้เดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษาชื่นชมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล อนุสรณ์สถาน ขนบธรรมเนียม ความเชื่อที่ชุมชนสืบทอดกันมา (World Tourism Organization, 1997)

3.1.2 มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (Department of Cultural Promotion, 2017) ได้นิยามความหมายของ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” หมายถึง การปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน

กลุ่มชน หรือในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมปฏิสัมพันธ์ต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความภูมิใจในตัวตนและความรู้สึกสืบเนื่อง ก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม จำแนกออกเป็น 7 สาขา ดังนี้

- 1) วรรณกรรมพื้นบ้าน วรรณกรรมที่ถ่ายทอดอยู่ในวิถีชีวิตชาวบ้าน โดยครอบคลุม วรรณกรรมที่ถ่ายทอดโดยวิธีการบอกเล่า และที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร
- 2) ภาษา เครื่องมือที่ใช้สื่อสารในวิถีการดำรงชีวิตของชนกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งสะท้อน โลกทัศน์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน ทั้งในแง่วจนภาษาและอวัจนภาษา
- 3) สาขาศิลปะการแสดง การแสดงออกซึ่งอารมณ์ ความรู้สึก และเรื่องราวต่าง ๆ โดยมีผู้แสดงเป็นสื่อ ผ่านทางเสียง ได้แก่ การขับร้อง หรือการเล่นดนตรี และทางร่างกาย เช่น การรำรำ การเชิด การเต้น การแสดงท่าทาง ฯลฯ
- 4) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล การประพฤติปฏิบัติในแนวทางเดียวกันของคนในชุมชนที่สืบทอดต่อกันมาบนหนทางของมงคลวิธี นำไปสู่สังคมแห่งสันติสุขแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชนและชาติพันธุ์นั้น ๆ
- 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม ภูมิปัญญา ทักษะฝีมือช่าง การเลือกใช้วัสดุ และกลวิธีการที่แสดงถึงอัตลักษณ์ สะท้อนพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชน
- 6) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาลองค์ความรู้ วิธีการ ทักษะ ความเชื่อ แนวปฏิบัติและการแสดงออกที่พัฒนาขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ
- 7) กีฬาภูมิปัญญาไทย การเล่น การกีฬา และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ที่มีการปฏิบัติกันอยู่ในประเทศไทยและมีเอกลักษณ์สะท้อนวิถีไทย

3.1.3 บริบทของเขตบางเขน

เขตบางเขน เป็น 1 ใน 50 เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร อยู่ในกลุ่มเขตกรุงเทพเหนือ ซึ่งถือเป็นเขตที่อยู่อาศัยรองรับการขยายตัวของเมือง ทางทิศตะวันออก (ตอนเหนือ) ของกรุงเทพมหานคร และเป็นเขตที่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับที่ 4 ของกรุงเทพมหานคร เดิมมีฐานะเป็นอำเภอบางเขน จัดตั้งขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2440 ขึ้นอยู่กับจังหวัดพระนคร เดิมทิศตะวันตกมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดนนทบุรีตามแนวคลองเปรมประชากร จนกระทั่งใน พ.ศ. 2475 ทางราชการได้โอนพื้นที่ตำบลทุ่งสองห้อง อำเภอปากเกร็ด และตำบลลาดโตนด อำเภอเมืองนนทบุรีบางส่วนมาอยู่ในท้องที่ปกครองของอำเภอบางเขน ในปี พ.ศ. 2490 กระทรวงมหาดไทยจึงได้แบ่งพื้นที่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตำบลสายไหมตั้งเป็นตำบลออเงิน รวมพื้นที่บางส่วนของตำบลอนุสาวรีย์และตำบลตลาดบางเขนตั้งเป็นตำบลคลองถนน และแบ่งพื้นที่ทางทิศเหนือของตำบลทุ่งสองห้องตั้งเป็นตำบลสีกัน ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2514-2515 มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการปกครอง

ภูมิภาคไปสู่การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี อำเภอบางเขนจึงเปลี่ยนฐานะเป็นเขตบางเขน (Tourism Division, Bureau of Culture, Sports and Tourism, 2020).

3.2 แนวคิด

3.2.1 แนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สุรเชษฐ์ เชษฐมาส และดรชนี เอ็มพันธ์ (Chetamas & Emphan, 1995) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (Thailand Institute of Scientific and Technological Research, 1997) ได้กล่าวถึงแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยสรุปได้ดังนี้

1) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่น และทรงคุณค่าในพื้นที่นั้น

2) เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ และมีการจัดการอย่างยั่งยืนไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ หรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมค่อนข้างต่ำ

3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ และการให้การศึกษาเกี่ยวกับระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความประทับใจ และประสบการณ์ ที่มีคุณค่า ซึ่งจะสร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ถูกต้องทางด้านการอนุรักษ์

4) เป็นการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การกระจายรายได้ ทั้งในระดับท้องถิ่นและประเทศ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในภาคบริการต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น

3.2.2 การท่องเที่ยวโดยชุมชน

วีระพล ทองมา และ ประเจต อำนาจ (Thongma & Amnat, 2004) ได้กล่าวว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน”

3.2.3 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

เดือนดา ร่าหมาน ต่วนนุรฮัน กูบาฮา กาญจนา อ่อซ่าย และปรียาลักษณ์ โคหนองบัว (Ramarn, Kubaha, Hsay, & Konongbua, 2018) มีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว 3 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาบริบทชุมชนและทุนชุมชน 2) คัดเลือกกิจกรรมต้นแบบ และ 3) การทดลองกิจกรรมท่องเที่ยว โดยในขั้นตอนการคัดเลือกกิจกรรมต้นแบบเป็นการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อใช้ในกิจกรรมทดลองกิจกรรมท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวและมีการประเมินผล

3.2.4 ศักยภาพการท่องเที่ยว

บูแฮริส (Buharis, 2000) ได้เสนอว่าการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีการรอบการทำงาน 6 ด้าน เพื่อใช้ในการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยว (Potential of tourism) (Ierdanun, 2019) ประกอบด้วย

- 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ลักษณะเป็นธรรมชาติ มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งปลูกสร้างมรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรม และกิจกรรมพิเศษ
- 2) การเข้าถึง (Accessibility) เป็นการเข้าถึงโดยระบบการขนส่ง เส้นทาง อาคารผู้โดยสาร และยานพาหนะ
- 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ประกอบด้วยที่พัก สถานที่จัดเลี้ยง ร้านค้าปลีก และบริการอื่น ๆ แก่นักท่องเที่ยว
- 4) แพคเกจที่มี (Available packages) เป็นการบริการแพคเกจที่จัดเตรียมไว้ล่วงหน้า โดยคนกลาง และผู้บริหาร)
- 5) กิจกรรม (Activities) กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวทำในระหว่างการเยี่ยมชม
- 6) บริการเสริม (Ancillary services) บริการที่นักท่องเที่ยวใช้ เช่น ธนาคาร โทรคมนาคม ไปรษณีย์ ตัวแทนข่าว โรงพยาบาล ฯลฯ

4. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษามรดกภูมิปัญญาเชิงวัฒนธรรมเขตบางเขนเป็นการศึกษาเบื้องต้น โดยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทั้ง 7 สาขา ได้แก่ ศิลปะการแสดง งานช่างฝีมือดั้งเดิม วรรณกรรมพื้นบ้าน กีฬาภูมิปัญญาไทย แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล ความรู้และปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และภาษา ในเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

5. สมมติฐานการวิจัย

เขตบางเขนมีศักยภาพการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

6. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีระเบียบวิธีวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อ ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 เพื่อศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในเขตบางเขน ผู้วิจัยใช้แบบสำรวจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมสำรวจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในเขตบางเขน (Department of Cultural Promotion, 2015) เพื่อสำรวจข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ประชาชนชุมชนด้านวัฒนธรรมเขตบางเขน เจ้าหน้าที่ภาครัฐด้านวัฒนธรรม ผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรมในเขตบางเขน หรือแหล่งข้อมูลวัฒนธรรม ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ หรือการศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ พงศาวดาร ตำรา หนังสือ จดหมายเหตุ

ฐานข้อมูลต่าง ๆ เช่น ฐานข้อมูลการวิจัย ฐานข้อมูลออนไลน์ จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจมาพิจารณาตามหลักเกณฑ์การพิจารณาตามระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2560 (Department of Cultural Promotion, 2017) และหลักเกณฑ์การดำเนินงานของอนุกรรมการกลั่นกรอง พ.ศ. 2560 เพื่อพิจารณาความเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Department of Cultural Promotion, 2017) การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลได้มาวิเคราะห์ข้อมูลแบบจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) และสรุปแบบอุปนัย และมีการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) (Chantawanich, 2011)

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน ผ่านแนวคิดการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 ซึ่งเรียกว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมบางเขน” มานำเสนอแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายวัฒนธรรมเขตบางเขน และชุมชน เพื่อยืนยันข้อมูล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และคัดเลือกกิจกรรมการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมบางเขน เพื่อกำหนดกิจกรรมต้นแบบ และวิทยากรชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญทางมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในการจัดกิจกรรม “การท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมบางเขน”

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3 เพื่อนำเสนอศักยภาพการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน จัดกิจกรรม “การท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมบางเขน” จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 โดยนักท่องเที่ยวอาสาสมัคร จำนวน 3 ครั้ง กลุ่มละ 30 คน ในระหว่างการจัดทดลองท่องเที่ยว ผู้วิจัยจะมีการจดบันทึกข้อมูล การบันทึกเสียง บันทึกวิดีโอ และถ่ายภาพนิ่ง หลังจากท่องเที่ยวแล้วมีการประชุมสรุปหลังจากการทดลองนำร่องฯ (After Action Review) โดยมีประเด็นคำถามหลัก คือ ศักยภาพการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขนเป็นอย่างไร ในระหว่างการประชุมสรุปฯ ผู้วิจัยจะมีการจดบันทึกข้อมูล การบันทึกเสียง บันทึกวิดีโอ และถ่ายภาพนิ่ง หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และเขียนนำเสนอข้อมูลเชิงบรรยายโดยระบุคุณลักษณะเฉพาะของข้อความอย่างมีระบบที่อ้างอิงกรอบแนวคิดทฤษฎีการท่องเที่ยวด้านศักยภาพการท่องเที่ยว (Buharis, 2000)

7. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสำหรับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 เพื่อศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในเขตบางเขน พบว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของเขตบางเขนมี 6 หัวข้อ ดังนี้ 1) วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา ประกอบด้วย ทศชาติชาดก และภาษากลาง 2) ศิลปะการแสดง ประกอบด้วย บทเพลง รอยไถแปร บทภาพยนตร์เรื่องรอยไถ และบทเพลงรอยไถ 3) แนวปฏิบัติทางสังคม ประกอบด้วย โขน จูก 4) พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล ประกอบด้วย เทศน์มหาชาติ ประเพณีการสะเดาะเคราะห์ต่อ

ชะตา (วัดหนองผักชี) ประเพณีหล่อเทียนพรรษา (วัดพระศรีรัตน มหาธาตุ บางเขน) และประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว 4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ประกอบด้วย การแพทย์พื้นบ้านไทย 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม ประกอบด้วย กระเป๋าค่าใหม่ รองเท้าจักสาน น้ำมันเซียงเพียวอ๊ว แชมพูสมุนไพร ช้างที่ทำจากเปลือกไข่มุก ชุมชนท้าวว่า และศูนย์หัตถกรรมทองลงหินชุมชนประดิษฐ์โถกรการ และ 6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ประกอบด้วย หัวล้านชนกัน ชักเย่อ ตะกร้อลอดห่วง มวย และเปตอง

ผลการวิจัยสำหรับวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน พบว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องคัดเลือกกิจกรรมสำหรับจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

ตาราง กิจกรรมการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขนที่คัดเลือกโดยผู้เกี่ยวข้อง

กิจกรรม	มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมรายสาขา						
	วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา	ศิลปะการแสดง	แนวปฏิบัติทางสังคม	พิธีกรรมประเพณีและเทศกาล	ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล	งานช่างฝีมือดั้งเดิม	การเล่นพื้นบ้าน
ฐานสมุนไพร					✓		
ฐานการทำก้อนจุลินทรีย์					✓		
ฐานการเรียนรู้เกษตรพอเพียงสวนครัวและนาข้าว					✓		
ฐานการสานตะกร้า						✓	

จากตารางแสดงกิจกรรมการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขนที่คัดเลือกโดยผู้เกี่ยวข้อง พบว่า การคัดเลือกกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน มี 4 เรื่อง โดยพบว่า เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสาขาความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 3 ฐาน ได้แก่ ฐานสมุนไพร ฐานการทำก้อนจุลินทรีย์ และฐานการเรียนรู้เกษตรพอเพียงสวนครัวและนาข้าว และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสาขางานช่างฝีมือดั้งเดิม 1 เรื่อง คือ ฐานการสานตะกร้า

ผลการวิจัยสำหรับวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3 นำเสนอศักยภาพการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวมรดกภูมิ

ปัญหาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน โดยมีกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง ซึ่งมาจากการสมัครใจสมัครเข้าร่วมโครงการ ในการทดลองท่องเที่ยวในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบรายการท่องเที่ยว “เที่ยวนาใกล้กรุง ณ พุ่มบางเขน” ซึ่งมีนักท่องเที่ยวสมัครใจเข้าร่วม 3 กลุ่ม กลุ่มละประมาณ 30-34 คน รวมเป็น 98 คน ณ พุ่มบางเขน ซอยกาญจนาภิเษก 6 ถนนกาญจนาภิเษก แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพฯ หลังจากการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวหลังการเข้าร่วมกิจกรรม(After Action Review; AAR) โดยแนวคำถามหลัก คือ “ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขนเป็นอย่างไร” ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions) เป็นภูมิปัญญาของบางเขนทั้งบรรยากาศชายพุ่มบางเขน และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เช่น สมุนไพร ต้นไม้รักษาโรค ผลิตภัณฑ์และสถานที่โดยรอบให้ดูโดดเด่น สะดุดตาน่าค้นหา ควรมีสิ่งดึงดูดใจให้มากขึ้นเพราะเป็นสถานที่ทางไกล โดยเฉพาะการเล่าความเป็นมาหรือความสำคัญของประวัติการสร้างแหล่งท่องเที่ยวพุ่มบางเขน

2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) การเดินทางสะดวกหากเปิดแผนที่ดาวเทียมนำทาง(GPS) ถนนลาดยาง ควรมีรถประจำทางรับส่งนักท่องเที่ยว ควรมีป้ายบอกแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่มองเห็นได้อย่างเด่นชัด และปรับขยายเส้นทางให้กว้างขึ้น

3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) มีบุคลากรคอยแนะนำนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มีป้ายบอกทาง มีห้องน้ำบริการ ควรมีสถานที่จอดรถ และเพิ่มความสะอาดสบายในการมีบริการ รับส่ง เพิ่มที่นั่งพักผ่อนโดยทั่วไป สถานที่ถ่ายรูป ห้องน้ำ รั่มไม้ โต๊ะนั่งเล่น ร้านอาหาร

4) ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodation) ควรมีการพัฒนาที่พักชุมชนที่มีความเป็นกันเอง

5) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) เป็นกิจกรรมที่เน้นการลงมือทำกิจกรรมแบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยมีชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ควรเพิ่มกิจกรรมต่าง ๆ เช่น มีการขายยาตมสมุนไพร เพิ่มกิจกรรมชมทำยาตมสมุนไพร ฐานพืชผักสวนครัวจะอยู่ลึกกว่าจุดแรกอาจจะมีพวงรถลากเพื่อให้นักท่องเที่ยวนั่งไป-กลับฐานนี้สู่ฐานนี้เพื่อชมธรรมชาติระหว่างทาง ควรมีฐานกิจกรรมให้ทำมากขึ้น และฐานการเรียนรู้ต้องให้เหมาะสมกับความสนใจเฉพาะของนักท่องเที่ยว

8. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

8.1 สรุปผล

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในเขตบางเขน มี 6 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา ศิลปะการแสดง แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล งานช่างฝีมือดั้งเดิม และการเล่นพื้นบ้าน

การท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขนเป็นการท่องเที่ยวแบบหนึ่งวันเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ได้แก่ ฐานสมุนไพร ฐานการทำก๋อน จุลินทรีย์ และฐานการเรียนรู้เกษตรพอเพียงสวนครัวและนาข้าว และฐานการสานตะกร้า

ศักยภาพการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน มี 5 ด้าน ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) ที่พักชุมชน (Accommodation) และกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)

8.2 อภิปรายผล

อภิปรายผลการวิจัยสำหรับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 เพื่อศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในเขตบางเขน ได้ค้นพบมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขนประเภทต่าง ๆ จำนวน 7 ประเภท ตามมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน ตามพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 (Thai Parliament, 2020) ผู้วิจัยสังเกตว่า มรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมของเขตบางเขนที่ศึกษาแล้วค้นพบโดยส่วนมากจะมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบางเขนที่เดิมเป็นชุมชนที่มีอาชีพเป็นชาวนาและนับถือพระพุทธศาสนา เช่น 1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา ประกอบด้วย ทศชาติชาดก และภาษากลาง 2) ศิลปะการแสดง ประกอบด้วย บทเพลงรอยไถแปร บทภาพยนตร์เรื่องรอยไถ และบทเพลงรอยไถ 3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมประเพณี และเทศกาล ประกอบด้วย โขนจุก เทศน์มหาชาติ ประเพณีการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา (วัดหนองผักชี) ประเพณีหล่อเทียนพรรษา (วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ บางเขน) ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว และเกษตรอินทรีย์ 4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ประกอบด้วย การแพทย์พื้นบ้าน ไทย สมุนไพร 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม ประกอบด้วย กระเป๋าผ้าไหม รองเท้าจักสาน น้ำมันเชียงเพียวอ้าว แชมพูสมุนไพร การสานตะกร้า และช้างที่ทำจากเปลือกไข่มุก 6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ประกอบด้วย หัวล้านชนกัน ชักเย่อ ตะกร้อลอดห่วง มวย และเปตอง ซึ่งงานวิจัยของ วันวาร จะนู (Chanu, 2008) เรื่อง “วิถีชุมชนสี่แยกทางน้ำ : วิถีเมือง วิถีคน ชุมชนที่แปรเปลี่ยน” เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของชุมชนคลองบางเขน และคลองเปรมประชากรร่วม 3 ชุมชน คือ ชุมชนตลาดบางเขน ชุมชนเทวสุนทร และชุมชนร่วมพัฒนา สามชุมชนนี้เรียกว่า “ชุมชนสี่แยกทางน้ำ” ซึ่งพบว่า ชุมชนคลองบางเขนมีความเป็นมาที่ยาวนาน ตลาดปากคลองบางเขนในอดีต หลังขุดคลองเปรมประชากรตัดกับคลองบางเขนเกิดเป็นสี่แยกทางน้ำทำให้ชุมชนเริ่มก่อตัว โดยกลุ่มชาวนาบุกเบิกและกลุ่มคนจีนรับจ้างขุดคลอง ชาวนาบุกเบิกบางส่วนมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน จนกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลาสินี เหมหงส์, คณินนิตย์ ไสยโสภณ และบุญยัง หมั่นดี (Hemhong, Saisophon, & Mundee, 2018) ที่ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งนำภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคน

ในชุมชนท้องถิ่นที่สืบทอดมาแต่โบราณของคนเขมรเมืองสุรินทร์มาใช้ในการท่องเที่ยวของจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ 1) ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องเงิน ตามการใช้สอยและความเชื่อว่าเป็นของคลังวัตถุมงคลเสริมความสิริมงคลแก่ชีวิต 2) ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมเป็นภูมิปัญญาที่การทำเครื่องนุ่งห่มที่มีเอกลักษณ์ของลวดลายต่าง ๆ มีความหมายเฉพาะถิ่น 3) ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงกันตรึมพื้นบ้าน และ 4) ภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างเพื่อฝึกหัดช้างให้มีความสามารถด้านการแสดงเพื่อนำเสนอเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัยสำหรับวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 เพื่อพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน

การท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขนเป็นการท่องเที่ยวแบบหนึ่งวัน ในประเด็นนี้จะมาจากพื้นที่ทดลองท่องเที่ยวเป็นพื้นที่เริ่มดำเนินการท่องเที่ยวทั้งที่พักชุมชน บุคลากร และกิจกรรมการท่องเที่ยว ยังขาดความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวในรูปแบบค้างคืน สอดคล้องกับ สุนทรชัย ขอบยศ (Chobyot, 2018) ที่พบว่าการจัดการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมยังขาดความพร้อมด้านการบริหารจัดการที่บูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน ทั้งหน่วยงานด้านวัฒนธรรม องค์การบริหารปกครองส่วนท้องถิ่น ยกตัวอย่างเช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ดูแลสภาพแวดล้อมแต่ไม่สามารถซ่อมแซมได้หากเกิดการชำรุด ขาดความใส่ใจในการพัฒนาพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ขาดแหล่งเรียนรู้หรือนิทรรศการ จำนวนมัคคุเทศก์ท้องถิ่นมีจำนวนจำกัด และขาดการสืบสานถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญา

อภิปรายผลการวิจัยสำหรับวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3 เพื่อนำเสนอศักยภาพการท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขตบางเขน

1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions) เป็นภูมิปัญญาของบางเขนทั้งบรรยากาศชายทุ่งบางเขน และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เช่น สมุนไพร ต้นไม้รักษาโรค ผลิตภัณฑ์และสถานที่โดยรอบให้ดูโดดเด่น สะดุดตาน่าค้นหา ควรมีสิ่งดึงดูดใจให้มากขึ้นเพราะเป็นสถานที่ห่างไกล โดยเฉพาะการเล่าความเป็นมาหรือความสำคัญของประวัติการสร้างแหล่งท่องเที่ยวทุ่งบางเขน สอดคล้องกับ เปรมฤดี ทองลา (Thongla, 2019) มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งภูมิปัญญาและองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีเอกลักษณ์และมีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน ทั้งวัฒนธรรมการบริโภคและหัตถกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) การเข้าถึงการท่องเที่ยว (Accessibility) การเดินทางสะดวกหากเปิดแผนที่ดาวเทียมนำทาง(GPS) ถนนลาดยาง ควรมีรถประจำทางรับส่งนักท่องเที่ยว ควรมีป้ายบอกแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่มองเห็นได้อย่างเด่นชัด และปรับขยายเส้นทางให้กว้างขึ้น สอดคล้องกับ ไอชอร์น และบูแฮริส (Eichhorn and Buhalis, 2011) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว จะสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้จะต้องไม่มีอุปสรรคต่าง ๆ ได้แก่ อุปสรรคด้านกายภาพ เช่น การคมนาคมขนส่ง แหล่งท่องเที่ยว ที่พัก เป็นต้น อุปสรรคด้านทัศนคติ เช่น การเป็นบุคคลเสมือนไร้สมรรถภาพจะเป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว หรือสภาพแวดล้อมที่ไม่อำนวยความสะดวกพิเศษ เป็นต้น

และการขาดข้อมูลการท่องเที่ยว เช่น ข้อมูลโปรแกรม แหล่งท่องเที่ยว การปิดกั้นข้อมูลโดยคู่แข่ง การค้า ดังนั้น นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจึงมีอุปสรรคที่ทำให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้อย่างยากลำบาก ส่งผลให้นักท่องเที่ยวใช้บริการบริษัททัวร์ในการบริหารจัดการรายการท่องเที่ยว หรืออีกนัยการปิดกั้นการเข้าถึงการท่องเที่ยวอาจจะมาจากผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่มีความเป็นไปได้อีก

3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) มีบุคลากรคอยแนะนำ นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มีป้ายบอกทาง มีห้องน้ำบริการ ควรมีสถานที่จอดรถ และเพิ่มความสะดวกสบายในการมีบริการ รับส่ง เพิ่มที่นั่งพักผ่อนโดยทั่วไป สถานที่ถ่ายรูป ห้องน้ำ รมไม้ โต๊ะนั่งเล่น ร้านอาหาร สอดคล้องกับคาร์เตอร์ และริชาร์ด (Carter and Richard, 1993) ซึ่งได้ค้นพบว่า นักท่องเที่ยวนิยมทำกิจกรรมชุมชนมากกว่ากิจกรรมท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้น แต่ขึ้นอยู่กับลักษณะและคุณภาพของชุมชน สิ่งแวดล้อม ได้แก่ ระบบการจัดการท่องเที่ยวรอบสถานที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจและชุมชนน่าอยู่ โดยเฉพาะทรัพยากรสิ่งอำนวยความสะดวกที่ยังคงรักษาความสมบูรณ์ของชุมชน

4) ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodation) ควรมีการพัฒนาที่พักชุมชนที่มีความเป็นกันเอง สอดคล้องกับธนาวิทย์ บัวฝ้าย และสุทธิพรพรณ ชิตินทร (Buafai & Chitinthon, 2019) นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่ออรรถาธิบายประวัติของเจ้าบ้านและสมาชิกในครัวเรือน เป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ผู้เข้าพักมีความพึงพอใจด้านที่พัก อันดับที่สามคือผู้เข้าพักมีความพึงพอใจด้านอาหาร และอันดับสุดท้ายคือผู้เข้าพักมีความพึงพอใจด้านการประชาสัมพันธ์ และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับฤทธากนิ (Riddhagni, 2018).ได้กล่าวว่าที่พักจะต้องคงรักษาไว้ซึ่งมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน และที่พักชุมชนตามประกาศของกรมการท่องเที่ยว แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ 1) บ้านพักสัมผัสวิถีชีวิตชนบท (Home Stay) หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่ง ที่นักท่องเที่ยวจะต้องพักรวมกับเจ้าของบ้านชายคาเดียวกัน โดยมีห้องพักหรือพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านเหลือ สามารถนำมาดัดแปลงให้นักท่องเที่ยวพักได้ชั่วคราว ซึ่งมีจำนวนไม่เกิน 4 ห้อง มีผู้พักรวมกันไม่เกิน 20 คน โดยมีค่าตอบแทน และจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควร อันมีลักษณะเป็นการประกอบกิจการเพื่อหารายได้เสริม (Department of Tourism, 2012) และ 2) ที่พักนักเดินทาง (Home Lodge) หมายถึง ที่พักที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยมีอัตราค่าบริการ และจัดให้มีบริการสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควร (Department of Tourism, 2021)

5) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) เป็นกิจกรรมที่เน้นการลงมือทำกิจกรรมแบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยมีชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ควรเพิ่มกิจกรรมต่าง ๆ เช่น มีการขายยาต้มสมุนไพร เพิ่มกิจกรรมซุ้มทำยาต้มสมุนไพร ฐานพืชผักสวนครัวจะอยู่ลึกกว่าจุดแรกอาจจะมีพวกรถลากเพื่อนั่งท่องเที่ยวไป-กลับฐานนี้สู่ฐานนี้เพื่อชมธรรมชาติระหว่างทาง ควรมีฐานกิจกรรมให้ทำมากขึ้น และฐานการเรียนรู้ต้องให้เหมาะสมกับความสนใจเฉพาะของนักท่องเที่ยว จากผลการประเมินของนักท่องเที่ยวผู้วิจัยให้ข้อคิดเห็นว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ต้องออกแบบให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจแตกต่างกัน โดยเฉพาะวัยที่ส่งผลต่อการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็น

อย่างมาก ในข้อคิดเห็นนี้ สอดคล้องงานกับ ราณี อิศัยกุล (Isichaikul, 2007) ได้กล่าวไว้ว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มวัยรุ่น ช่วงอายุ 15-24 ปี เป็นวัยที่กำลังศึกษาอยู่หรือเพิ่งจบการศึกษาจึงยังไม่มีทุนทรัพย์เดินทางด้วยตนเอง ส่วนใหญ่มักเดินทางมากับพ่อแม่ หรือโรงเรียนหรือสถานที่จัดอบรมต่าง ๆ หรือเดินทางมาอาศัยกับครอบครัวอุปถัมภ์ตามโครงการแลกเปลี่ยนทางการศึกษานักท่องเที่ยววัยรุ่นจะชอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยที่ท้าทายความสามารถและความตื่นเต้น

8.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

8.3.1 ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

1) การทดลองจัดกิจกรรมการวิจัยควรเชิญผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการนำกิจกรรม เพื่อความสนุกสนานและต่อเนื่องของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2) การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทดลองวิจัยควรเลือกนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวจริง ซึ่งนักท่องเที่ยวจะให้ความสนใจในการทำกิจกรรมและมีความลึกซึ้งตามรูปแบบการท่องเที่ยว

3) นักวิจัยควรเลือกกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมมากที่สุด โดยเลือกตัวแทนจากหน่วยงานรัฐบาล ชุมชน นักวิชาการ

4) การพัฒนาเส้นทางหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวมีความเป็นไปได้ที่ทำให้เกิดความลึกซึ้งในเชิงสร้างสรรค์แก่นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมเกิดความลึกซึ้งแก่วัฒนธรรมแต่ละด้าน

8.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยโดยใช้แนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สามารถนำไปพัฒนาบูรณาการกับมรดกวัฒนธรรมชุมชน

2) สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวร่วมกับการท่องเที่ยวแบบสนใจเฉพาะรูปแบบต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น

3) การวิจัยด้านการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว และสร้างเส้นทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

9. เอกสารอ้างอิง

- Buafai, T., & Chitinthon, S. (2019) .The Development for community – based tourism accommodation in Tambon Bansong Wiang Sa District Suratthani Province. **Suratthani Rajabhat Journal**, 6 (1), 231-250.
- Buharis, D. (2000). Marketing the competitive destination of future. **Tourism Management**. 21(1): 97-116.

- Buharis, D. (2000). **Strategic use of information technologies in the tourism industry. Tourism Management.** Essex: Pearson Education.
- Carter, J.B., & Richard, R.P. (1993). The role of amenity resources in rural recreation and tourism development. **The Journal of Park and Recreation Management**, 11(4), 265-281.
- Chanu, W. (2008). **The way of life of the community around the canal intersection: the city, the people, and the community transformation.** Research Service Center of Dhurakij Pundit University.
- Chantawanich, S. (2011). **Data analysis in qualitative research.** 10th edition. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Chetamas, S., & Emphan, P. (1995). **Concept of ecotourism.** n.p.
- Chopyot, S. (2018). Guidelines for collaborative cultural heritage governance: a case study of Sim and Hoop Taem governance at Dong Bung Sub-District, Na Dun District, Maha Sarakham Province **Journal of Politics and Governance**, 9(3), 55-70.
- Department of Cultural Promotion. (2015). **Handbook of submission for the registration of the National Intangible Cultural Heritage.** Bangkok: Printing Office The War Veterans Organization of Thailand. Pages 8-16.
- Department of Cultural Promotion. (2017). **Announcement of the committee for promotion and conservation of intangible cultural heritage.** Retrieved on 24 September 2020 from http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=1716&filename=index
- Department of Tourism. (2012). **Announcement of the Department of Tourism about criteria for establishing the Thai homestay service standards.** Retrieved on July 24, 2020 from <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2555/E/026/59.PDF>
- Department of Tourism. (2019). **Tourism statistics for 2019.** Retrieved on April 24, 2020 from https://mots.go.th/more_news_new.php?cid=521.
- Department of Tourism. (2021). **Announcement of the Department of Tourism about criteria for the quality of home lodge.** Retrieved on July 24, 2020 from <https://www.dot.go.th/news/inform/detail/3733>.

- Eichhorn, V., & Buhalis, D. (2011). Accessibility – A key objective for the tourism industry. IN Buhalis, D. & Darcy, S. (Eds.) **Accessible Tourism: Concepts and Issues**, (pp. 46-61). Bristol: Channel View Publications.
- Hemhong, W., Saisophon, K., & Mundee, B. (2018). Study of local wisdom for cultural tourism in Surin province. **Journal of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University**, 19(1), 59-68.
- Howell, D.W. (1989). **Passport an introduction to the travel and tourism industry**. Cincinnati, Ohio: South-Western Pub.
- Isichaikul, R. (2007). **Management in tourism business**. Bangkok: Thammasat University Press.
- Lerdanun, S. (2019). Potential and elements of bicycle tourism in eastern Lanna. **Journal of Graduate Studies Review**, 5(1), 278-290.
- Ministry of Culture. (2011). **Intellectual and cultural heritage**. Retrieved on March 30, 2020, from <http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/folk-literature/253-108-m-s>.
- Pigram, J. (1993). **Planning for tourism in rural areas: bridging the policy implementation gap**. In D. G. Pearce, R. W. Butler & T. (Eds.). **Tourism Research: Critiques and Challenges**. New York: Routledge.
- Ramarn, T., Kubaha, T., Hsay, K., & Konongbua, P. (2018). Suitable creative tourism activities for upstream community, Pha Payom Canal, Phattalung Province. **Parichart Journal, Thaksin University**, 31(3), 103-111.
- Riddhagni, N. (2018). Cultural Tourism and Architecture Heritage: Question of Authenticity **Naresuan University Journal**, 11(3), 1-12.
- Sri Ngam, C., Surasawadee, C., Suntharotok, S., Wutipornchai, P., Buakhao S., Kheawmeesuan, W., Sanphakdee, P., Sompuech, P., Yuang-ngeun, N., Bunkum, P., Koograsang, A., Pungramphan, C., & Wutthi, W. (2011). **A development of cultural tourism industry business model of Phranakhon Cultural Center. Phranakhon Rajabhat University**. Phranakhon Rajabhat University.
- Thailand Institute of Scientific and Technological Research. (1997). **Implementation to Formulate Policies on Tourism to Preserve the Ecosystem**. Offer the Tourism Authority of Thailand. Printing Press, Thailand Institute of Scientific and Technological Research: Bangkok.

- Thailand Institute of Scientific and Technological Research. (1999). **Final report of an Implementation of Ecotourism Policy**. Bangkok: Office of the National Education Commission.
- Thai Parliament. (2020). **Act to Promote and Preserve the Intellectual and Cultural Heritage of 2016**. Retrieved on January 22, 2020, from www.royin.go.t.
- Thongma, W., & Amnat, P. (2004). **The Effects of tourism activities for people in Mae Ram area, Mae Rim District, Chiang Mai Province**. Chiang Mai Research report of Mae Jo University.
- Tourism Division, Bureau of Culture, Sports and Tourism. (2020). **Bangkok local museum, Bang Khen District**. Retrieved on October 18, 2020, from http://203.155.220.230/info/bma_k/data/tour/MuseumBangkhen.htm.
- World Tourism Organization. (2001). **The British ecotourism market**. Retrieved on 11 November 2019, from <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284404865>.